

ESKİŞEHİR'DE MESKÛN NOGAYLARIN NOGAY TÜRKÇESİNİ KULLANMA PRATİKLERİ*

Erdoğan BOZ**

Özet:

Bu yazıda, Eskişehir'e yerleşmiş Nogayların, Nogay Türkçesini kullanma pratikleri üzerinde durulacaktır. 1850-60'lı yıllardan itibaren ikinci vatan tuttıkları Anadolu'ya göç etmeye başlayan Nogayların önemli yerleşim merkezlerinden biri de Eskişehir'dir. Eskişehir'de yaklaşık 120-130 yıldır ikamet eden Nogaylar, uzun süre köylerde kapalı bir toplum olarak yaşarken öz dillerine ve kültürlerine bağlı kalmışlardır.

Türkiye'deki köyden kente göç süreci, Nogayları da etkilemiş ve Nogay köyleri giderek boşalmıştır. Özellikle yakın kent merkezleri başta olmak üzere İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlere göç eden Nogaylar, yurt dışında da Amerika'yı tercih etmişlerdir.

Göçler; başta dillerinde olmak üzere kültürlerinde büyük kayıplara yol açmıştır. Böylelikle Nogay Türkçesinin, Nogaylar arasındaki işlevsel değeri neredeyse tamamen kaybolma noktasına gelmiştir. Nogay kültürü ise yaşanır bir değer olmaktan çıkarak yerini ortak kültür değerlerine bırakmıştır.

Bu araştırmada, Nogayların Nogay Türkçesini kullanma pratikleri ele alınmıştır. Bunun için Nogayların Eskişehir ilinde ikamet ettikleri bütün yerleşim yerlerine gidilerek kaynak kişilere doğrudan görüşme yöntemiyle önceden hazırlanmış açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Elde edilen veriler çizelgelere aktarılmış ve yorumlar yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Eskişehir, Nogaylar, Nogay Türkçesi, dil kullanımı, dil kaybı.

* Bu yazı, yürürlüğe konulan 112K405 numaralı Eskişehir İli Dil Atlası adlı TÜBİTAK projesinden üretilmiştir.

** Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, dr.erdoganboz@gmail.com.

Nogai Performance of Noghais Settled in Eskişehir

Abstract:

In this paper, Nogai performance of Noghais settled in Eskişehir will be emphasized. Eskişehir is one of the important centres of population for Noghais who started to emigrate to Anatolia. They have identified it second motherland since 1850-60's. Noghais, inhabited in Eskisehir for 120-130 years, kept to their own language and culture while they were living in villages as a closed society for a long time.

Emigration process in Turkey affected Noghais too and the Noghai villages became empty by degrees. Noghais emigrated to İstanbul, Ankara, İzmir and near city centres especially, preferred USA abroad.

These emigrations caused major losses about their culture and their language especially. Thus, functional value of Nogai between Noghais almost got to failure completely. Noghai culture stopped being a living value and gave its place to common culture values.

In this study, Nogai performance of Noghais was discussed. For this purpose, all places in Eskisehir which Noghais settled were visited. The previously prepared open ended questions were asked resource persons by direct interview method. Acquired datas were converted to tables and commented.

Keywords: Eskisehir, Noghais, Nogai, linguistic performance, language loss.

1. Nogaylar ve göç

Ergönenç-Akbaba'nın Tavkul'dan aktardığı bilgilere göre, “Nogay Türkleri bugün en yoğun olarak Kuzey Kafkasya'da ve Dağıstan'da yaşadıkları için bir Kafkas halkı zannedilmektedirler; oysa etnik ve kültürel açıdan bakıldığında bir 'Kafkas halkı' değildirler. Ana vatanları İdil Irmağı'nın doğusu olan Nogay Türkleri, son 200 yıl içinde Kafkaslara getirilip yerleştirilmiş halklardan biridir.” (Tavkul 2003: 38) “2010 yılı nüfus sayımına göre Rusya Federasyonu'ndaki nüfusları 103 bin civarında olan Nogay Türkleri, günümüzde Karadeniz'in çevresindeki birçok ülkede varlıklarını sürdürmektedirler. Nogaylar, Rusya Federasyonu'ndan Romanya'ya kadar yayılmışlardır. Türkiye'de de Konya ve Eskişehir'in bazı köyleri başta olmak üzere doğudan batıya pek çok ilde; hem köylerde hem de şehir merkezlerinde Nogay Türkleri bulunmaktadır.” (Ergönenç-Akbaba 2015: 310)

Kırım Tatarlarıyla birlikte Anadolu'ya ve Eskişehir'e pek çok Nogay da gelmiş ve bir kısmı yeni köy kurup yerleşirken, bir kısmı da Kırım Tatarlarıyla birlikte yaşamıştır. Nogay göçleri 1860'lı yıllarda başlamış ve 93 Harbi sonrası 1890'lı yıllara kadar devam etmiştir (Kırımlı 2012).

Benli'ye göre Eskişehir ilinde Kalkanlı (1860), Karaçay (1880), Aktepe (1850), Işıkören (1880), Esence (XIX. yy. sonu), Değişören (1860) ve Hamidiye (93 Harbi sonu) köyleri belirtilen tarihlerde kurulmuştur (Benli 2015:

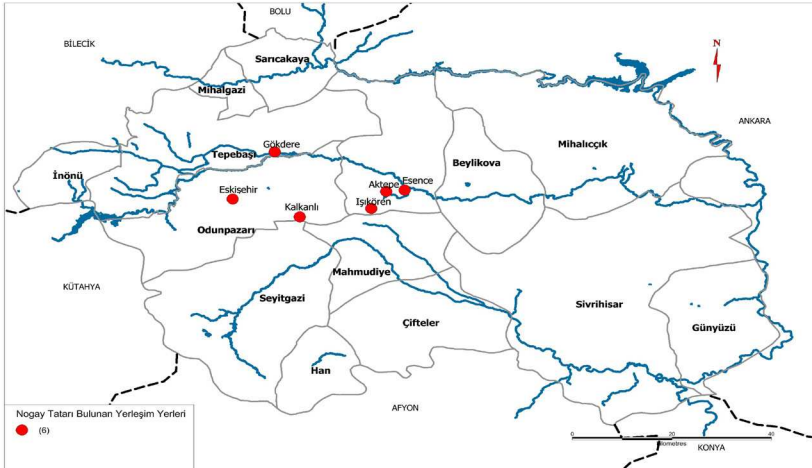
413-414). Ancak 2013 yılı itibarıyla bu köylerden Karaçay, Değişören ve Hamidiye köylerinde hiçbir Nogay kalmamış, başka yerlere göç etmişlerdir.

2. Coğrafi yerleşim ve nüfus

Eskişehir Nogay Türkleri Derneği Başkanı Mansur Akyol'un verdiği bilgilere göre Eskişehir şehir merkezindeki Kemalpaşa, Işıklar, Ömerağa ve Şarhöyük mahallelerinde toplam 3000 kadar Nogay yaşamaktadır.¹ Buna karşın Eskişehir şehir merkezinde yapılan soruşturmada muhtarların verdikleri bilgiye göre toplam 190 hanede 810 Nogay yaşamaktadır. Verilen bilgiler arasındaki bu büyük fark düşündürücüdür. Bu durumda Eskişehir şehir merkezinde yaşayan Nogayların gerçek hane ve nüfus sayılarına ulaşmak mümkün değildir.

Nogaylar, Eskişehir'de toplam 5 köyde ikamet etmektedirler. Alpu ilçesine bağlı Aktepe ve Işıkören köylerinde etnik olarak yalnızca Nogaylar yaşarken diğer köylerin etnik yapısı karışıktır. Bu köylerden Alpu ilçesine bağlı Esence köyünde Nogaylardan başka Kırım Tatarları bulunmaktadır. Odunpazarı ilçesine bağlı Kalkanlı köyünde Türkmen ve Kırım Tatarları Nogaylarla birlikte yaşamaktadır. Tepebaşı ilçesine bağlı Gökdere köyünde ise Nogaylar yanında Manav, Muhacir, Abaza ve Kabardeylerden başka Artvinliler ve Daşlar ikamet etmektedirler.

1. Harita: Nogayların Eskişehir'deki yerleşim yerleri

1 Görüşme 09.12.2015 tarihinde saat 15.20'de gerçekleştirilmiştir.

3. Dillerin kaybolması, çevre dil bilimi ve Nogay Türkçesi

Dil konuşucularının öz/ana dillerini terk etmeleri çok değişik nedenlere dayanır. Bu nedenler genel olarak *devlet idaresini kaybetme, göç, azınlık durumuna düşme, kültürel erozyona uğrama, sosyoekonomik sorunlar, ilgisizlik* vs.dir. Ana dili, benzer nedenlerle alan boşaltmaya başlayınca evin içine sıkışır ve sonunda yok olup gider (Crystal 2007).

Ana dillerini kaybedenler, her zaman etnik kimlik kaybı yaşarlar. Bu aynı zamanda sözlü kültürün de yok olması demektir. Bununla birlikte gelenek ve görenekler de yok olmaktadır. Bu durumda göçmen/azınlık toplumları çöker ve yeni dil çoğunlukla bu boşluğu dolduramaz. Dolayısıyla ya yeni kimlik arayışında olan ya da hâkim kültürün içinde kaybolmuş kayıp nesiller ortaya çıkar (Fischer 2013).

Çevre dil bilimi (eco-linguistics) çok dilliliğe, dillerin korunmasına ve geliştirilmesine vurgu yaparak diller arası etkileşimi araştıran bir alan olarak 70’li yılların başından itibaren önem kazanmış disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Çevre dil bilimi, dil-toplum-kültür-çevre ilişkisine ve sorunlarına bilinen, kalıplaşmış resmî çerçevenin dışında bakar ve biyolojideki çeşitliliğe benzer bir çeşitliliğin kültür ve dilde de olması gerektiğini savunur. Dil doğal bir kaynaktır tıpkı bitkiler ve hayvanlar gibi. Çevre bilimi (ecology), çevremizde önemli bir yere sahip olan bitki, hayvan vd. doğa unsurlarının korunmasını ve doğal ortamında yaşamasını dikkate alır. Çevre dil bilimi ise en az bir bitki veya bir hayvan kadar değerli olan dilin korunması ve kendi doğal ortamında yaşaması üzerinde durur. Çevre bilimi, çevrenin korunmasını ele alırken çevre dil bilimi, dilin korunması konularını işler (Balcı 2005).

Kaybolan lehçeler ve bunun getirdiği sonuçlar noktasında ele alacağımız Nogay Türkçesi, bir Kıpçak lehçesidir. Ses ve şekil özellikleri daha çok Kazakça ve Karakalpakçaya yakın olan bu lehçe; Samoyloviç’in tasnifine göre “Tav Grubu”nda, Baskakov’un tasnifinde Türk dillerinin “Garbi Hun Dalı”nda, Reşit Rahmeti Arat’ın tasnifinde “Tav Grubu (ayak, tav, tavlı, kalgan): Şimal” bölümünde, Talat Tekin’in tasnifinde önce “Tawlı Grubu”nda daha sonra “qos-” alt grubunda ve son olarak Ahmet Bican Ercilasun’un tasnifinde ise Nogay Türkleri; Kuzey Türkleri, Kıpçak Türkleri veya Kuzey-Batı Türkleri şeklinde isimlendirilen grupta yer almaktadır (Ergönenç-Akbaba 2004: 25-26).

Eskişehir’de meskûn Nogaylar, yaklaşık 150 yıldır burada yaşamakta ve lehçelerini kullanmakta. Ancak hâkim kültürün ve dilin kuşatıcılığı; ekonomik, sosyolojik vb. nedenlere bağlı olarak köyden kente yapılan göçler; iletişim ve ulaşımın çabuk, ucuz ve kolay olması Nogayların kendi lehçelerini kullanma pratiklerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bunun sonucu olarak Nogay lehçesi işlevini yitirerek dar bir alana hapsedilmiş ve kaybolma sürecine girmiştir. Tam bu noktada söz konusu lehçenin Nogaylar arasındaki kullanıl-

ma pratiğini tespit etmek ve lehçenin geleceği hakkında tahminde bulunmak önem arz etmektedir.

4. Yöntem

Bu araştırma için Eskişehir’de meskûn Nogayların kullandıkları Nogay Türkçesinin kaybolmakta olan bir lehçe olduğu ve lehçe ile birlikte bir kültürün de yok olduğu varsayımından yola çıkılmıştır. Nogayların lehçe kullanımını tespit için şöyle bir yöntem izlenmiştir. Öncelikle Nogayların ikamet ettikleri bütün yerleşim yerleri daha önce yapmış olduğumuz bir araştırmadan istifadeyle tespit edilmiştir (bk. Boz-Günay Aktaş 2015). Bu yerleşim yerlerinde ikamet etmekte olan Nogayların, Nogaycayı kullanma pratikleri, kendi geliştirdiğimiz soruşturma formlarından yararlanılarak elde edilmiştir (bk. Boz 2013: 60-63). Soruşturma formlarındaki sorular, Nogayların Nogaycayı kullanma pratiğini eş zamanlı (2013-2015) olarak tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Soruşturma formlarında dilin gün içinde en yoğun şekliyle kullanıldığı on alan ve yaş aralıkları için de onar yıllık periyotlar dikkate alınarak yedi yaş aralığı belirlenmiştir. Ayrıca lehçe kullanımında cinsiyet farklılığı da göz önünde bulundurulmuştur.

Söz konusu soruşturma formları, Nogayların yaşadıkları yerleşim yerlerinde doğrudan görüşme yoluyla köylerde (şimdi mahalle) muhtarlara, Eskişehir şehir merkezinde ise Eskişehir Nogay Türkleri Derneği Başkanı’na sorularak doldurulmuştur.

Buna göre yapılan soruşturmanın verileri önce çizelgelere aktarılmış ardından yorumlar yapılmıştır. Eskişehir şehir merkezinden başlayarak çizelgeler aşağıya alınmıştır.

1. Çizelge

	Eskişehir/Merkez ²													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	5	5	20	15	30	25	40	35
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	5	5	15	10	20	15	25	20
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10	20	20
İletişim (telefon, İnternet vs.)	-	-	-	-	-	-	5	5	20	15	30	25	40	35
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

K: Kadın E: Erkek

2 1. Çizelgenin verileri Mansur Akyol’dan alınmıştır. (09.12.2015)

Eskişehir şehir merkezinde yaşayan Nogayların hane ve nüfus sayıları yukarıda da belirttiğimiz üzere karmaşıktır. Yukarıdaki çizelgeye göre Nogay Türkçesi, dilin kullanım alanlarının büyük bir kısmını tamamen boşaltmıştır. Az bir kısmında ise neredeyse işlevini yitirecek düzeylere inmiş ve yerini ortak konuşma dili olan Türkiye Türkçesine bırakmıştır. *Aile içi iletişim*, *ev dışı günlük işler* ve *iletişim* alanlarında (cinsiyet ayrımında kadınlarda ortalama 5 puan fark var) 30 yaş yukarısında kademeli olarak yükselen ama düşük düzeyde seyreden bir kullanım söz konusudur. Bundan başka *alışveriş* alanında cinsiyet ayrımı olmaksızın 50 yaşın üstünde çok düşük düzeyde bir kullanım söz konusudur. Nogay Türkçesi, dilin kullanıldığı alanlardan *eğitim*, *spor*, *eğlence*, *kültür-sanat*, *sağlık* ve *ibadet* alanlarını tamamen boşaltmış ve yerini Türkiye Türkçesine bırakmıştır. Dikkat çeken bir başka nokta ise 0-30 yaş grubunun bu dili işlevsel olarak hemen hiç kullanmıyor olmasıdır ki bu gösterge Nogay Türkçesinin kaybolma sürecine girdiğine dair önemli bir işarettir.

2. Çizelge

	Aktepe/Alpu ³													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	55	60	70	65	80	75	85	85
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	50	45	60	55	80	70	85	85
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	35	30	50	45	50	60	50	60
İletişim (telefon, İnternet vs.)	-	-	-	-	-	-	15	10	20	15	30	25	40	35
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Alpu ilçesine bağlı Aktepe köyü (mahalle) Nogayların tek etnik unsur olarak yaşadığı iki köyden biridir. Bu köyde toplam 30 hanede 60 kadar Nogay yaşamaktadır. Yukarıdaki çizelgeye göre Nogay Türkçesi, dilin kullanım alanlarının büyük bir kısmını tamamen boşaltmıştır ancak birkaç alanda belirli düzeyde işlevini devam ettirmektedir. *Aile içi iletişim*, *ev dışı günlük işler* ve *alışveriş* alanlarında (cinsiyet ayrımında kadınlarda kimi durumlarda 5 puan fark var) 30 yaş yukarısında kademeli olarak yükselen bir kullanım söz konusudur. Bundan başka *iletişim* alanında ise 30 yaşın üstünde düşük düzeyde bir kullanım söz konusudur. Nogay Türkçesi, bu köyde dilin kullanıldığı alanlardan *eğitim*, *spor*, *eğlence*, *kültür-sanat*, *sağlık* ve *ibadet* alanlarını tamamen boşaltmış ve yerini Türkiye Türkçesine bırakmıştır.

3 2. Çizelgenin verileri Erkan Dandik'ten alınmıştır. (17.08.2013)

3. Çizelge

	Işıkören/Alpu ⁴													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	15	10	25	20	30	25	40	40
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	15	10	25	20	30	25	40	40
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	15	10	20	15	30	25
İletişim (telefon, İnternet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	15	10	20	20	25	25
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Alpu ilçesine bağlı Işıkören köyü (mahalle) Nogayların tek etnik unsur olarak yaşadığı ikinci köydür. Bu köyde toplam 24 hanede 39 kadar Nogay yaşamaktadır. Yukarıdaki çizelgeye göre Nogay Türkçesi, dilin kullanım alanlarının büyük bir kısmını tamamen boşaltmıştır ancak birkaç alanda belirli düzeyde işlevini devam ettirmektedir. *Aile içi iletişim* ve *ev dışı günlük işler* alanlarında (cinsiyet ayrımında kadınlarda kimi durumlarda 5 puan fark var) 30 yaş yukarısında kademeli olarak yükselen bir kullanım söz konusudur. Bundan başka *alışveriş* ve *iletişim* alanında ise 40 yaşın üstünde düşük düzeyde bir kullanım söz konusudur. Nogay Türkçesi, bu köyde dilin kullanıldığı alanlardan *eğitim*, *spor*, *eğlence*, *kültür-sanat*, *sağlık* ve *ibadet* alanlarını tamamen boşaltmış ve yerini Türkiye Türkçesine bırakmıştır.

4. Çizelge

	Esence/Alpu ⁵													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	20	20	20	20	40	40	40	40
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	20	20	20	20	40	40	40	40
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon, İnternet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	15	10	20	20	25	25
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

3. Çizelgenin verileri Ahmet Akyol'dan alınmıştır. (19.08.2013)

4. Çizelgenin verileri Yaşar Baydar'dan alınmıştır. (17.08.2013)

Alpu ilçesine bağlı Esence köyü (mahalle) Nogayların diğer etnik unsurlarla birlikte yaşadığı köylerden biridir. Bu köyde toplam 20 hanede 18 kadar Nogay yaşamaktadır. Yukarıdaki çizelgeye göre -diğer köylerde olduğu gibi- Nogay Türkçesi, dilin kullanım alanlarının büyük bir kısmını tamamen boşaltmıştır ancak birkaç alanda belirli düzeyde işlevini devam ettirmektedir. *Aile içi iletişim* ve *ev dışı günlük işler* alanlarında (cinsiyet ayrımı olmaksızın) 30 yaş yukarısında kademeli olarak yükselen bir kullanım söz konusudur. Bundan başka *iletişim* alanında ise 40 yaşın üstünde düşük düzeyde bir kullanım söz konusudur. Nogay Türkçesi, bu köyde dilin kullanıldığı alanlardan *eğitim*, *alış-veriş*, *spor*, *eğlence*, *kültür-sanat*, *sağlık* ve *ibadet* alanlarını tamamen boşaltmış ve yerini Türkiye Türkçesine bırakmıştır.

5. Çizelge

	Kalkanlı/Odunpazarı ⁶													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	40	40	45	40	55	50	60	60
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	30	25	35	30	45	40	50	50
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon, İnternet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	15	10	20	15	25	20
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Odunpazarı ilçesine bağlı Kalkanlı köyü (mahalle) Nogayların diğer etnik unsurlarla birlikte yaşadığı köylerden biridir. Bu köyde toplam 7 hanede 15 kadar Nogay yaşamaktadır. Yukarıdaki çizelgeye göre -diğer köylerde olduğu gibi- Nogay Türkçesi, dilin kullanım alanlarının büyük bir kısmını tamamen boşaltmıştır ancak birkaç alanda belirli düzeyde işlevini devam ettirmektedir. *Aile içi iletişim* ve *ev dışı günlük işler* alanlarında (cinsiyet ayrımında kadınlarda kimi durumlarda 5 puan fark var) 30 yaş yukarısında kademeli olarak yükselen bir kullanım söz konusudur. Bundan başka *iletişim* alanında ise 40 yaşın üstünde çok düşük düzeyde bir kullanım söz konusudur. Nogay Türkçesi, bu köyde dilin kullanıldığı alanlardan *eğitim*, *alışveriş*, *spor*, *eğlence*, *kültür-sanat*, *sağlık* ve *ibadet* alanlarını tamamen boşaltmış ve yerini Türkiye Türkçesine bırakmıştır.

6 5. Çizelgenin verileri Ercan Özer'den alınmıştır. (31.07.2013)

6. Çizelge

	Gökdere/Tepebaşı ⁷													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	-	-	15	10	20	20	30	30
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	-	-	15	10	20	20	30	30
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon, İnternet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5	10	10	10	10
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tepebaşı ilçesine bağlı Gökdere köyü (mahalle) Nogayların diğer etnik unsurlarla birlikte yaşadığı köylerden biridir. Bu köyde toplam 3 hanede 6 kadar Nogay yaşamaktadır. Yukarıdaki çizelgeye göre -diğer köylerde olduğu gibi- Nogay Türkçesi, dilin kullanım alanlarının büyük bir kısmını tamamen boşaltmıştır ancak birkaç alanda düşük düzeyde işlevini devam ettirmektedir. *Aile içi iletişim* ve *ev dışı günlük işler* alanlarında (cinsiyet ayrımı olmadan) 40 yaş yukarısında kademeli olarak yükselen bir kullanım söz konusudur. Bundan başka *iletişim* alanında ise 40 yaşın üstünde çok düşük düzeyde bir kullanım söz konusudur. Nogay Türkçesi, bu köyde neredeyse dilin kullanıldığı alanlarını tamamen boşaltmış ve yerini Türkiye Türkçesine bırakmıştır.

4. Sonuç

Nogaylar, yukarıda sıraladığımız nedenlerden dolayı lehçe kullanma pratiklerini kaybetmek üzeredir. Soruşturma yaptığımız yerlerde 0-40 yaş grubunun ana dillerini neredeyse hiç kullanmıyor olması önemli bir göstergedir. Bunun sonucu olarak Nogay Türkçesi, birçok alanda hayattan çekilmiş ve kaybolmakta olan lehçeler sınıfına dâhil olmuştur.

Diller ekonomik, kültürel, politik, dinî ve diğer sebeplerle her zaman yok olmuşlardır. Dillerin yok olma tehlikesi insanlığın en önemli kültürel sorunlarından biridir. Bir dilin yerine başkasının geçmesi aslında çoğu kez isteksizce bir gönüllülüğten kaynaklanır. Aslına bakılırsa bütün dünyada “hâkim” kültürle ilişki kurulduğunda ebeveynler, çocuklarının güvenlik ve iyiliklerini düşünerek onları uyum sağlamaya zorlarlar. İki dillği teşvik ederek ya da hoş görerek dillerini başka bir dille değiştirenler genelde ebeveynlerdir. Ancak daha sonra çocuklar bu yeni dili tek dil hâline getirirler (Fischer 2013: 200-

7 6. Çizelgenin verileri Burhan Anar’dan alınmıştır. (17.07.2013)

202). Bu tespitten yola çıkarak Nogayların yakın gelecekte kendi lehçelerini hemen hemen hiç kullanamayacaklarını söyleyebiliriz.

Nogaylar, dillerini ve kültürlerini koruyarak millî benliklerini kaybetmek istemiyorlarsa bunun tedbirlerini almak zorundadır. Bu yazının konusu bu tedbirlerin neler olduğuna ilişkin değildir. Ancak dünyada bu durumda olan birçok dil vardır ve olası tedbirler üzerine oluşmuş ciddi bir literatür ve tecrübe vardır.

Kaynakça

- BALCI, Tahir (2005), “Çevredilbilime Doğru”, [http:// www.turksolu/89/basyazi89.html](http://www.turksolu/89/basyazi89.html): 6.2.06 (13.10.2013)
- BENLİ, Hakan (2015), “Türkiye’de Yaşayan Nogay Türkleri”, *Yeni Türkiye Dergisi Kafkaslar Özel Sayısı*, C X, s. 413-414, Ankara.
- BOZ, Erdoğan (2013), “Dillerin Kaybolması ve Çevre Dil Bilimi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S 746, s. 60-63, Ankara.
- BOZ, Erdoğan-Günay Aktaş, Semra (2015) “Eskişehir İli Kırsal Güncel Etnik Yapı”, *Diyalektolog Ağız Araştırmaları Dergisi*, S 10, s. 1-34, İzmir.
- CRYSTAL, David (2007), *Dillerin Katli*, Çev.: Gökhan Cansız, İstanbul, Profil Yayınları.
- ERGÖNENÇ-AKBABA, Dilek (2004), “Nogay Türkçesi”, *Karadeniz Araştırmaları*, S 2, s. 25-26, Ankara.
- ERGÖNENÇ-AKBABA, Dilek (2015), “Nogay Türklerine Genel Bir Bakış”, *Yeni Türkiye Dergisi*, S 80, s. 310, Ankara.
- FISCHER, Steven Roger (2013), *Dilin Tarihi*, Çev.: Muhtesim Güvenç, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- KIRIMLI, Hakan (2012), *Türkiye’deki Kırım Tatar ve Nogay Köy Yerleşmeleri*, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.